

Nr 11.

Ankom till riksdagens kansli den 16 april 1917 kl. 6 e. m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om åvägabringande av utredning angående skollovskoloniverksamhetens stödjande och utvecklande genom statens försorg.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 4, som för förberedande behandling överlämnats till kammarens första tillfälliga utskott, har herr Ström hemställt, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om vidtagande av utredning om, huru och i vad mån den verksamhet, som sedan ett trettiotal år pågått för att bereda fattiga barn i skolåldern från städer och större industrisamhällen tillfälle att genom vistelse på landsbygden under ferierna förvärva hälsa och krafter, må genom statens försorg stödjäs och utvecklas.

Motionen.

I avseende på motiveringen för denna hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har över densamma i vederbörlig ordning inhämtat yttrande av kungl. folkskolöverstyrelsen; och är detta såsom bilaga fogat vid utskottets utlåtande.

Utlåtande.

Det ligger i öppen dag, att det uppväxande släktets vård, fostran och utbildning hör till de viktigaste av ett samhälles uppgifter. Betydelsen härav har emellertid i gångna tider varit föga insedd eller ock underskattad. Okunnighet och brist på förståelse ha gått hand i hand och förorsakat nationerna förluster, som icke kunna överskådas. Först på adertonhundratalet, i synnerhet under dess sista decennier, trängde en riktigare uppfattning igenom och ett intensivt arbete sattes i gång för åvägabringande av gynnsammare förhållanden. Värdet av det arbete, som på senare tid utförts för åstadkommande av bättre omvårdnad åt de unga under deras första uppväxttid, framstår klart vid jämförelse mellan äldre och nyare dödlighets- och hälsovårdsstatistik. Denna statistik ådagalägger icke blott, att ifrågavarande

Utskottet.

förhållanden avsevärt förbättrats, den visar också, att vården om samhällets yngsta medlemmar är en synnerligen tacksam uppgift.

De olika sidor barnens hälsovård erbjuder ha helt naturligt medfört, att en del av denna verksamhet förknippats med skolarbetet. Större uppmärksamhet har ägnats såväl åt de skolhygieniska spörsmålen såsom rengörings-, luftväxlings- och uppvärmningsförhållandena i skollokalerna, smittosjukdomarna i skolan, minderårigas tobaksbruk o. s. v. som mera socialpedagogiska anordningar såsom införande i skolorna av läkarundersökningar, tandvård och skolbad, främjande av barnbespisning, skollovs-, koloni-, ferie barns verksamhet och dylikt.

Den behjärtansvärda verksamhet, som i förevarande motion beröres, skolovskoloniverksamheten, igångsattes år 1885 i några av våra större städer, nämligen Stockholm, Göteborg, Norrköping och Gävle. Början gjordes i Göteborg med utsändandet av 3 kolonier om 58 barn och i Stockholm med utsändandet av 18 kolonier om 353 barn. Början var således ringa, men arbetet växte så småningom i omfång och betydelse och vann anslutning i allt flera samhällen. Enligt uppgifter i den av centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskollära förening utgivna tidskriften Föreningen utgjorde år 1912 antalet kolonier i 32 olika orter av vårt land 206 och antalet deltagande barn 5,946. För senare år hava uppgifter icke lämnats för alla dessa samhällen, men de företedda uppgifterna synas giva vid handen, att just de senare åren medfört en betydande ökning av såväl antalet kolonier som barn. I samband med denna ökning ha givetvis kostnaderna väsentligt stigit. Från Göteborg föreligga kostnadsuppgifter redan från det första verksamhetsåret, då utgifterna belöpte sig till 1,798 kronor. År 1912 hade denna siffra vuxit till 38,125. Motsvarande siffra var vad Stockholm angår år 1912 124,999 och sammanlagda kostnadsbeloppet för de orter, från vilka uppgifter erhållits, 267,672 kronor. Medelkostnaden per dag och barn belöpte sig till 86 öre år 1912 och 93 öre år 1915.

Den stora utbredning, skolovskoloniverksamheten i vårt land äger, är, såsom av motionären antydes, huvudsakligen att tillskriva enskilda personers offervillighet och ansträngningar. Blott till en ringa del ha utgifterna för ändamålet bestridits med allmänna medel, nämligen enligt i nämnda tidskrift lämnade upplysningar för år 1908 14,9 % av totalkostnaderna, år 1909 16,4 %, år 1910 11,4 %, år 1911 17,2 %, år 1912 17,1 %, år 1913 15,4 % och år 1914 15,3 %. För år 1915 uppgives en betydande ökning av denna procent. Då utgick understöd av allmänna medel med 29,4 %, vilken höga siffra dels torde bero därpå, att det belopp av allmänna medel, som tidigare under en följd av år utgått för ändamålet i

Göteborg eller 5,500 kronor, år 1915 höjdes till 15,000, dels ock torde föranletts därav, att uppgifterna icke varit fullständiga.

Skollovskoloniverksamheten har genom enskildas ansträngningar nått en utvecklingsgrad, som numera gör den till en betydande faktor för folkhälsans stärkande. Enligt utskottets mening bör denna verksamhet alltjämt i första hand göras beroende av enskilt initiativ och offervillighet, då en verksamhet av förevarande art i hög grad synes beroende av det stöd som ligger i ett välvilligt tillmötesgående från den stora allmänhetens sida. I den mån skollovskoloniverksamheten blir huvudsakligen en statsangelägenhet, kommer allmänhetens håg att understödja densamma säkerligen att avtaga. Det torde ock innebära en avvikelse från grundsatser, som på likartade områden hittills upprätthållits, att göra skollovskoloniverksamheten till en uteslutande statsangelägenhet. Vad som från statens sida bör göras synes lämpligen kunna inskränka sig därtill, att staten åt kommuner, där verksamheten omfattas med intresse och förståelse, beviljade statsbidrag, eventuellt, där omständigheterna sådant medgäve, tillhandahålla lokaler för sommarvistelsen, eller på annat sätt gäve sitt understöd. I alla händelser synes den angelägenhet, varom här är fråga, vara av sådan betydelse, isynnerhet för folkhälsan, att det måste anses vara en staten värdig uppgift att bereda detta arbete en fastare grundval än vad nu är fallet.

Utskottet får alltså, med betoning av att det statsunderstöd i den ena eller andra formen, som befinnes böra utgå, i varje fall på ett eller annat sätt bör göras beroende av kommunalt eller enskilt initiativ och bidrag, hemställa,

att första kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huru och i vad mån den verksamhet, som sedan ett trettioårigt pågått för att bereda fattiga barn i skolåldern från städer och större industrisambällen tillfälle att genom vistelse på landsbygden under ferierna förvärva hälsa och krafter, må genom statens försorg stödjas och utvecklas.

Stockholm den 16 april 1917.

På utskottets vägnar:

HUGO HAMMARSKJÖLD.

Närvarande vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet: herrar *Hammar skjöld, Borell, Alkman, Oscar Olsson, Akesson, Göransson* och *Hulting*.

Bilaga.

Till Konungen.

Med återställande av närslutna nådiga remiss får folkskolöverstyrelsen i ärendet i underdånighet yttra följande.

I likhet med motionären anser överstyrelsen, att den verksamhet, som under en följd av år och i alltmera växande omfattning utövats av de s. k. skollovskolonierna, varit synnerligen värdefull och välsignelsebringande. Strävandet att bereda sådana barn ur de ekonomiskt mindre lyckligt lottade samhällsklasserna, som äro svaga och sjukliga och leva under förhållanden, som hindra dem att växa upp till normal hälsa och styrka, tillfälle att under sommartiden stärka sina krafter genom vistelse i ren lantluft, under god omvårdnad och med sund och tillräcklig näring, måste betraktas såsom i allra högsta grad samhällsnyttigt. År från år har detta arbete, som allraförst igångsattes i våra båda största städer för något mer än 30 år sedan, vuxit i omfång och betydelse och vunnit anslutning i allt flera samhällen, såsom framgår av närslutna årgångar av den av centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskollärareförening utgivna tidskriften »Föreningen», däri en del uppgifter samlats rörande skollovskoloni-verksamheten (årg. 1914 sid. 108 o. ff., årg. 1916 sid. 159 o. ff.).

Att skollovskolonierna kunnat vinna den stora utbredning i vårt land, som de numera äga, är huvudsakligen att tillskrifva enskilda personers offervillighet och behjärtade ansträngningar. Visserligen kan det befaras, att ett påkallande av statens mellankomst skulle kunna i någon mån komma att försvaga den enskilda verksamheten för skollovskolonierna. Överstyrelsen delar dock motionärens åsikt, att de medel, som hittills kunnat uppbringas för det ifrågavarande ändamålet, varit långt ifrån tillräckliga och att detta ändamål i så hög grad är att anse som ett samhällsintresse, att det bör av det allmänna tagas om hand och på verksamt sätt stödjas. Detta torde ock kunna ske utan att den enskilda verksamheten för den goda saken — en verksamhet som ej blott till det hufvudsakliga anskaffat de erforderliga penningmedlen utan även tillfört skollovskolonierna den stora allmänhetens välvilliga intresse och därigenom varit dem till moraliskt stöd — behöver göras överflödig.

Det synes överstyrelsen vidare böra betonas, att en sådan sak som skollovskoloniverksamheten givetvis bör anses som ett kommunalt intresse och måhända i första rummet som ett sådant. Det vore helt visst ej hälsosamt, om kommunen med avseende på de hygieniska och moraliska förhållanden, i vilka dess skolungdom befinner sig, fritoges från allt ansvar och att staten skulle gottgöra vad som inom kommunen i sådant avseende bleve försummat. Att tänka sig skollovskoloniverksamheten helt och hållet som en statsangelägenhet vore i varje fall en avvikelse från grundsatser, som på likartade områden hittills upprätthållits.

Att denna verksamhet är av sådan betydelse, att det med skäl kan ifrågasättas, huruvida den icke borde göras till föremål för omedelbar omvårdnad också från statens sida, torde emellertid vara obestridligt. Den är ej blott en fattigvårdsangelägenhet utan har, såsom i motionen ock antydes, åtskilligt gemensamt med den allmänna hälso- och sjukvården, särskilt tuberkulosvården, och den är i väsentlig mån även en uppfostrings- och undervisningsangelägenhet. Innan utredning i frågan föreligger, finner sig överstyrelsen dock icke kunna i denna punkt uttala någon bestämd mening. Skulle statsunderstöd befinnas böra utgå, synes det i varje fall på ett eller annat sätt böra göras beroende av kommunalt eller enskilt initiativ och bidrag.

Motionärens hemställan därom, att frågan om statens medverkan i arbetet för skollovskolonierna måtte göras till föremål för utredning, finner överstyrelsen, i enlighet med vad överstyrelsen nu anför, vara väl grundad.

Stockholm den 19 mars 1917.

Underdånigst:

B. J:n Bergqvist.

Harald Dahlgren,
föredragande.

Hjalmar Werner.

I avgörandet av detta ärende hava deltagit överstyrelsens samtliga ordinarie medlemmar.
